שום תל-אביב Allium tel-avivense – פורח במישור החוף (מרץ 2018)

כתבה: **ערגה אלוני**

תמונת השער: **שום תל-אביב** בחולות אשדוד, 15.5.2015, צילם **צבי פרידמן** ©

שום תל-אביב *Allium tel-avivense* (נרקיסיים) הוא גיאופיט בעל בצל בקרקע. הבצל אובלי, לא גדול, קוטרו כ-3 ס"מ, והוא מורכב מעוגה-הבסיס, מספר גלדים וקליפה חומה העוטפת ומגנה על הגלדים והניצן. בתקופה היבשה של השנה הבצל מצוי בתרדמה ואינו פעיל. עם רדת הגשמים מתעורר הניצן, מתפתחים שורשים ומלאי מזון מועבר מהגלדים לניצן שמפתח עלים ועמוד תפרחת. העלים ירוקים כהים ברוחב כ-2 ס"מ, שרועים על פני הקרקע, מסודרים בהיקף סביב מרכז הצמח. העלים כ- 8 במספר, דמויי סרגל, לרוב מרזביים, ארוכים, בעלי עורקים מקבילים. שולי העלה מגובששים בבליטות בהירות זעירות.

שום תל-אביב. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין – העלים סרגליים, דמויי מרזב; משמאל – גבשושיות בשולי העלה.
להגדלה – לחצו על התמונות

התפרחת סוכך הנישא על עמוד גלילי זקוף המתנשא לגובה של כ-25 ס"מ. בראשו קבועים פרחים רבים. עם בקיעת התפרחת מבין העלים, היא עטופה במתחל קרומי המכסה את ניצני הפרחים. גדילת הניצנים על העמוד יוצרת מתח על המתחל והוא נקרע. הניצנים נחשפים והמתחל מתקמט ונשאר צמוד לבסיס הסוכך. כל ניצן בראש הסוכך יושב על עוקץ. אך הבשלת הפרחים לא מתקיימת יחד. קבוצות ניצנים נפתחים וביניהם ניצנים שעדין לא הבשילו. מצב זה מאפשר לפרחים פתיחת פרח לצורת צלחת וחשיפת אברי מין מרבית.

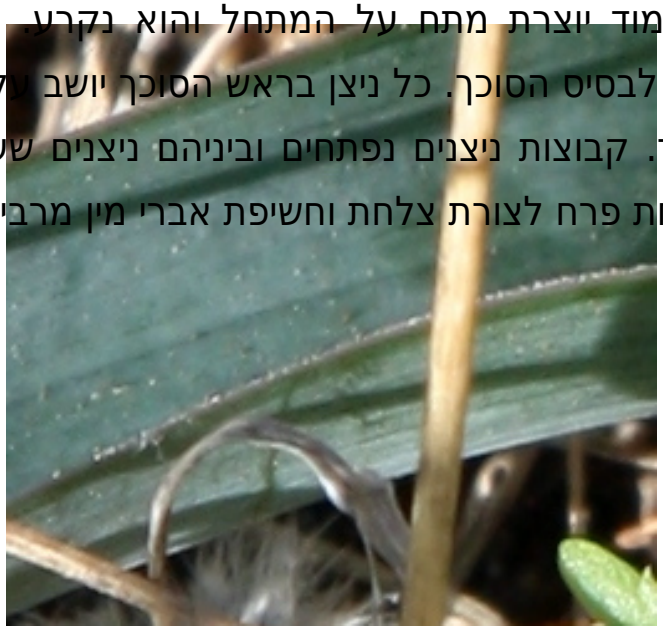

שום תל-אביב. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין – מתחל עוטף את התפרחת; במרכז – הסוכך בתחילת הפריחה; משמאל – ניצנים צעירים בין הפרחים.
להגדלה – לחצו על התמונות

הפרחים נכונים, דו-מיניים. בעלי 6 עלי עטיף בצבע ורוד לילך מאוחים בבסיס. לרוב בסיס עלה הכותרת כהה משאר צבע העלה. צורתם מוארכת עם פס בהיר במרכזם. בדור פנימי, יושבים 6 אבקנים הקבועים על בסיס עלי העטיף אורכם כמעט כאורך הכותרת. צבעם כצבע הכותרת ובסיסם כהה. נושאים בראשם מאבק מוארך סגול. הבשלת האבקנים קודמת להבשלת השחלה. השחלה עילית, צבעה ירוק, קבועה במרכז הפרח. לשחלה 3 מגורות ובראשה עמוד עלי ורוד המסתיים בצלקת קטנה. העמוד מתארך עם הבשלתו. האבקת הפרחים נעשית ע"י חרקים, בעיקר זיבליות פרחים ודבורים.

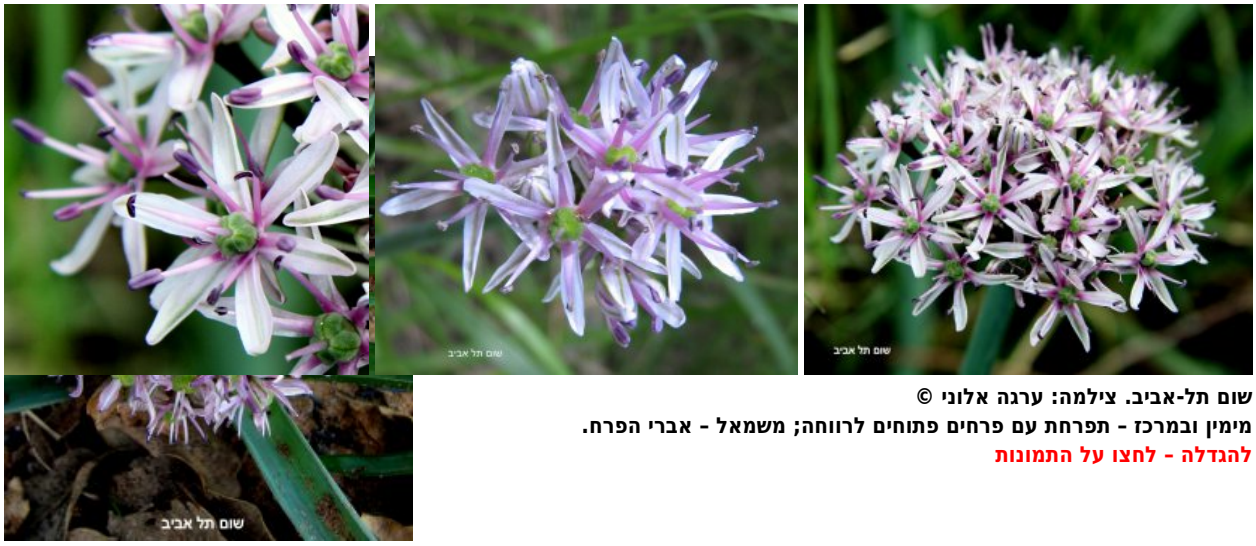

שום תל-אביב. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין ובמרכז – תפרחת עם פרחים פתוחים לרווחה; משמאל – אברי הפרח.
להגדלה – לחצו על התמונות

מימין – שום תל-אביב, זבליות מבקרות בפרחים; משמאל – שום אשרסון. צילמה: ערגה אלוני ©
להגדלה – לחצו על התמונות

הפרי הלקט בן 3 מגורות. עם הבשלת הזרעים צבעו נעשה חום והוא נפתח ב3- קשוות ומפזר זרעיו.
הזרעים של **שום תל-אביב** נובטים בסתיו לאחר רדת הגשמים הראשונים. בעונת הגידול הראשונה נראה מעל פני הקרקע פסיג ירוק בעל ברך קצרה אשר בסיסו המורחב דמוי הנדן צומח ומתארך כלפי מטה אל תוך הקרקע עד לעומק של 8-10 ס"מ. ההעמקה נעשית ללא מעורבות של שורשים מתכווצים. בתוך הנדן חבוי ניצן ההתחדשות שממנו יתפתח הבצל, המלווה בשורשון קצר. בשנת החיים השנייה הבצלצול מצמיח ציצת שורשים ומעלה מעל פני בקרקע 2 עלים צרים ובמהלך העונה מגדיל את נפחו. בשנתו השלישית מצמיח הבצל 4 עלים הדומים לעלי הצמח הבוגר ובחלק מהצמחים הפריחה מתחילה כבר בשנה זו.

שום תל-אביב אנדמי למישור החוף. בית גידולו קרקעות קלות. הוא גדל על חול מיוצב, חמרה חולית וכורכר חולי. **שום אשרסון** הוא המין הוויקרי הקרוב לו, אשר מחליף אותו בבתות הספר ובנגב הצפוני. שני המינים משתייכים לסקציה Melanocrommyum שעלה נמנים בין היתר **שום שחור**, **שום הגליל** ו**שום הנגב**.

ספרות:

גליל י 1961 קינאטיקה של גיאופיטים הוצאת הקיבוץ המאוחד.

פינברון-דותן נ דנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

קולמן פ 1985 הסוג שום בישראל. רתם 15, החברה להגנת הטבע, האוניברסיטה העברית

ירושלים.

שמידע א 2005 צמחי ישראל, המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י. הוצאת מפה.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2018 שום תל-אביב Allium tel-avivense – פורח במישור החוף (מרץ 2018), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 5.
https://www.kalanit.org.il/allium-tel-avivense-march-2018